

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาในแนวทางเศรษฐศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพทางการเงินอย่างยั่งยืน โดยการประเมินมูลค่าความเต็มใจจ่ายค่าเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ผ่านวิธีการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการสมมติเหตุการณ์ให้ประเมินหรือ CVM ที่มีลักษณะคำถามเปิด (Open-ended) และ (Close-ended) ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวไว้ในบทที่แล้วมา และได้ทำการสร้างแบบจำลองเพื่อหาปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายค่าเข้าชม อีกทั้งศึกษาความต้องการของผู้เข้าชมที่คิดว่าจะได้รับจากสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบริการ ทัศนียภาพ สถานที่ เพื่อตอบสนองความต้องการความพึงพอใจของผู้เข้าชม และปรับปรุงค่าเข้าชมที่ควรจะต้องเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยกับค่าบำรุงดูแลรักษาที่เกิดขึ้นและลดภาระเงินสนับสนุนจากรัฐบาล

3.2 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎี รวมถึงการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะหามูลค่าความเต็มใจจ่ายค่าเข้าชมในอนาคตของสวนพฤกษศาสตร์รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าความเต็มใจจ่าย โดยหามาจากสมมติฐานว่ามูลค่าความเต็มใจจ่ายค่าเข้าชมในอนาคต (WTP) น่าจะมีอิทธิพลมาจากตัวแปรทางการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงทัศนียภาพ การตกแต่ง การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีขึ้น ตัวแปรทางเศรษฐกิจ และตัวแปรอิสระอื่นๆ จึงได้กำหนดแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายกับตัวแปรต่างๆและวิเคราะห์โดยใช้โทบิตโมเดล (Tobit model) ในการทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆที่กำหนดในแบบจำลอง ซึ่งแบบจำลองอยู่ในรูปสมการดังนี้

$$WTP = f(Inc, Ed, Loc, dq, e)$$

WTP คือ มูลค่าของตัวเงินที่ผู้เข้าชมเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อการเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จ.เชียงใหม่ มีหน่วยเป็นบาทต่อครั้ง

Inc คือ รัศับรายได้เฉลี่ยของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม มีหน่วยเป็นบาทต่อเดือน

Ed คือ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษามา

Loc คือ สถานที่อยู่อาศัยของประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม

dq คือ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง บริการ ภูมิทัศน์ สถานที่ ในสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ให้ดีขึ้น

e. คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

3.3 ความหมาย การวัดค่า และสมมติฐานของตัวแปรในแบบจำลอง

3.3.1 ตัวแปรตาม

WTP (Willingness to pay) คือมูลค่าตัวเงินที่ผู้เข้าชมเต็มใจที่จะจ่ายซึ่งในกรณีของ

การศึกษานี้เพื่อเป็นค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์มีหน่วยเป็นบาทต่อครั้ง วัดโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าชมหรือเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้แล้ว เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับรู้ถึงความรู้สึกความพึงพอใจในการเข้าชมสวนพฤกษศาสตร์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสามารถประเมินมูลค่าความเต็มใจจ่ายเป็นเงินได้ชัดเจนขึ้นหากมีการปรับปรุงสิ่งต่างๆให้ดีขึ้น โดยตั้งมีการตั้งคำถาม 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 จะถามคำถามปลายเปิดเพื่อให้ทราบถึงตัวเงินที่ผู้เข้าชมพอใจที่จะจ่ายเพื่อทดแทนความรู้สึกพึงพอใจในการได้เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ในปัจจุบันว่าควรเป็นเงินเท่าไร โดยจะเริ่มคำถามที่ว่า “ ตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถ้าทางสวนพฤกษศาสตร์มีความประสงค์จะเพิ่มค่าธรรมเนียมในการเข้าชมจากเดิมคือราคา 20 บาท ท่านยินดีที่จะจ่ายเพิ่มขึ้นหรือไม่ ถ้ายินดีจ่ายจะจ่ายในราคามูลค่าสูงสุดเท่าใด โดยให้ตอบเป็นจำนวนเงิน หรือถ้าไม่ยินดีจ่ายเพิ่มขึ้นเพราะเหตุใด

ขั้นตอนที่ 2 จะถามคำถามปลายเปิดและปลายปิดพร้อมๆกันเพื่อให้ทราบว่าหากสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สถานที่ ทัศนียภาพ รวมทั้งหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในแต่ละจุดให้ดีขึ้น พร้อมเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม โดยเก็บค่าธรรมเนียมแต่ละจุดที่เข้าชมมีความพอใจเข้าชมจุดไหนจ่ายจุดนั้นและมีความยินดีที่จะจ่ายในราคาเท่าใด โดยให้ตอบเป็นตัวเงินที่ยินดีจะจ่าย ทั้งนี้จะให้ผู้สัมภาษณ์อธิบาย บอกกล่าวคุณภาพตัวอย่างที่อาจจะเปลี่ยนแปลงแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์นึกภาพในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และสามารถตอบสนองความต้องการเข้าชมในแต่ละจุดหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและมีความ

ยินดีที่จะจ่ายค่าเข้าชมจุดนั้นที่บาท เช่น หากพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเปิดให้บริการเข้าชม (ขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการเพื่อเปิดบริการให้เข้าชมในอนาคตอันใกล้) โดยมีห้องจัดแสดงนิทรรศการของตัวอย่างจากธรรมชาติ บอร์ดให้ความรู้นำเสนออธิบายสิ่งต่างๆในระบบนิเวศน์แล้วผู้เข้าชมมีความต้องการที่จะเข้าชมหรือไม่และถ้ายินดีที่จะเข้าชมมีความยินดีที่จะจ่ายค่าเข้าชมที่จุดนั้นมูลค่าเท่าใด

ขั้นตอนที่ 3 จะถามคำถามปลายเปิด โดยจะถามอ้างอิงจากคำถามขั้นตอนที่ 2 ดังที่กล่าวมาว่าหากสวนพฤกษศาสตร์ได้มีการปรับปรุงสิ่งต่างๆตามที่กล่าวมาและมีการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมแบบเหมาจ่ายคือเก็บครั้งเดียวที่เข้าชมได้ทุกที่ ผู้ถูกสัมภาษณ์จะมีความยินดีที่จะจ่ายตามราคาที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยจะถามที่ราคาสูงสุดก่อนคือ 100 บาทก่อนและหากไม่ยินดีที่จะจ่ายจะลดราคาตามที่ราคาค่าเข้าชมที่ 80 บาท 50 บาท 40 บาทและ 30 บาท เพราะหากถามที่ราคาต่ำก่อนโดยทั่วไปมักจะตอบราคาที่ต่ำสุดก่อนเนื่องจากกลัวว่าต้องจ่ายเงินจริงตามนั้น

3.3.2 ตัวแปรอิสระ

Inc คือ ระดับรายได้เฉลี่ยของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีหน่วยเป็นบาทต่อเดือน โดยมีสมมติฐานว่าจะมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับค่า WTP โดยรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจ หรือความมั่นคงทางการเงิน ซึ่งเกิดจากการประกอบอาชีพ คาดว่าผู้ที่มีรายได้มากจะมีความสามารถในการจ่ายมากกว่าบุคคลผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า

Ed คือ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาสูงสุดของผู้ถูกสัมภาษณ์คิดเป็นจำนวนปีที่ได้ทำการศึกษาทั้งหมด โดยมีสมมติฐานว่าจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับค่า WTP โดยคาดว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าหรือมีจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่า เช่น นาย ก. มีระดับการศึกษาสูงสุดคือปริญญาตรี ดังนั้นนาย ก. จะมีจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาทั้งหมดเท่ากับ 16 ปี คือ ชั้นประถม 6 ปี บวกกับ ชั้นมัธยม 6 ปี และบวกกับปริญญาตรี 4 ปี เป็นต้น

Loc คือ สถานที่อยู่อาศัยของประชากรผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งคาดว่าจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่า WTP โดยคาดว่า ผู้ที่อยู่ใกล้จะมีความเต็มใจที่จะจ่ายน้อยกว่าผู้ที่อยู่ไกลเนื่องจากผู้ที่อยู่ใกล้กับสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์จะมีโอกาสมาเที่ยวชมได้สะดวกกว่าผู้ที่อยู่ไกลซึ่งจำนวนครั้งในการมาเที่ยวชมของผู้ที่อยู่ใกล้ย่อมมากกว่าจึงมีความยินดีที่จะจ่ายค่าเข้าชมน้อยกว่าผู้เข้าชมที่อยู่ไกลออกไป ซึ่งผู้ที่อยู่ไกลจะมีความเต็มใจจ่ายในอัตราที่สูงเพื่อเข้าชมเนื่องจากต้องเสียเวลาเดินทางมายาวนานกว่า

dq คือ การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ทักษะคุณภาพ สถานที่ บริการ ให้ดีขึ้น คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับค่าWTP โดยคาดว่าถ้ามีการปรับปรุงบริการและตกแต่งสวนให้สวยงาม มีจุดชมสวนและชมธรรมชาติให้มากขึ้นผู้เข้าชมจะมีความยินดีที่จะจ่ายมากขึ้น

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

3.4 การเลือกตัวอย่างและการรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและลักษณะของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้แบ่งออกเป็นสองส่วน โดยส่วนที่หนึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ และส่วนที่สองเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งแสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

เป็นข้อมูลซึ่งได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในที่ต่างๆ โดยได้ศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆที่มีลักษณะคล้ายกันเช่น สวนนงนุช จ.ชลบุรี พระตำหนักคอยตุงและสวนพฤกษชาติคอยช้าง มือบ จ.เชียงราย พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ จ.เชียงใหม่ สวนพฤกษศาสตร์ฟูแค จ.สระบุรี พระราชวังแวร์ซาย สวนพฤกษศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาแห่งกรุงปารีส และ พิพิธภัณฑ์ลูฟว์ ประเทศฝรั่งเศส และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์ตัวอย่างที่เลือกมา ในช่วงเดือนมกราคม 2545 ถึง ธันวาคม 2545 และเก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจำนวนประชากรแบบบังเอิญ (Accidental random sampling) โดยกำหนดตัวอย่าง (Simple size) 1,000 ตัวอย่าง โดยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เคยมาเที่ยวสวนพฤกษศาสตร์หรือกำลังจะกลับจากการเที่ยวสวนพฤกษศาสตร์ ทั้งนี้การใช้วิธีการประเมินความเต็มใจจ่ายโดยวิธี CVM ควรจะใช้ตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 1,000 ชุดเป็นต้นไปเพื่อความแม่นยำของผลที่ได้ (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2542) พร้อมทั้งได้ทำการทดสอบแบบสอบถาม (Pretest) จำนวน 50 ชุดก่อนเพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ที่สุดและใช้คำถามเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนในการหา WTP ตามค่าที่มีการตั้งราคาให้ ได้มีแนวทางในการเก็บข้อมูลดังนี้

3.4.1.1 การระบุทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวลักษณะทางนันทนาการและกำหนดประชากร ในการศึกษาครั้งนี้สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ถูกกำหนดอยู่บนขอบเขตของการเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวและมีการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจริง โดยลักษณะทางนันทนาการที่เกิดขึ้นได้แก่ การเข้าชมกลุ่มอาคารเรือนกระจก การเดินชมแปลงรวบรวมพันธุ์ไม้เลื้อย การชมพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ การชมเรือนรวบรวมกล้วยไม้ไทย การชมสวนหิน การเข้าชมสวนรุกขชาติรวบรวมพันธุ์ไม้วงศ์ต่างๆ เช่น วงศ์ปาล์ม วงศ์สน วงศ์ประดู่ การเล่นน้ำตก ชมสวนดอกไม้ การรับประทานอาหารและการผ่อนคลายอารมณ์ สำหรับประชากรที่ศึกษาคือ กลุ่มนักท่องเที่ยว

เที่ยวที่มาเที่ยวสวนพฤกษศาสตร์ที่ตั้งใจมาชมสวน ทั้งนี้การท่องเที่ยวมีเพียงลักษณะแบบไปกลับวันเดียว

3.4.1.2 กำหนดขนาดของประชากร โดยกำหนดขนาดของประชากรที่ได้รับประโยชน์จากสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้คือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวสวนพฤกษศาสตร์และได้รับประโยชน์จากด้านการท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ และด้านการศึกษา

3.4.1.3 การออกแบบรูปแบบในการหารายได้ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการหารายได้ และพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิตและบริการนั้น ได้วางแผนแนวทางไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้

3.4.1.4 ออกแบบรูปแบบในการหารายได้นอกเหนือจากบริการในปัจจุบัน เช่น

- การเข้าชมสวน จากเดิมเก็บเงินค่าเข้าชมเพียงครั้งเดียวที่ประตู

ทางเข้า อาจจะปรับปรุงรูปแบบการเก็บเงินค่าธรรมเนียมเข้าชม คือ เมื่อเข้าประตูเข้ามาจะเสียค่าธรรมเนียมเริ่มต้น 1 ครั้ง จะได้รับบริการในการชมเพียง เล่นน้ำตก ชมสวนหิน ชมสวนหน้าศูนย์สารสนเทศ แปลงวัลยชาติ สวนรุกขชาติ แต่ถ้าต้องการชมส่วนอื่น เช่น

- เรือนกระจก
- แปลงรวบรวมกล้วยไม้ไทย
- พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

ต้องเสียเงินเพิ่มเติมอีกในแต่ละที่ที่เข้าชม อีกทั้งยังมีบริการเพิ่มเติม เช่น

- มีรถรางเพื่อนำชมพื้นที่
- มีจักรยาน (Mountain bike) ให้เช่าขี่เอง
- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อนำทางและอธิบายให้ความรู้ในด้านพรรณไม้

ด้านพรรณไม้

ในการนี้จะมี Package ค่าธรรมเนียมเข้าชมให้ผู้ใช้บริการเลือก เช่น ถ้าชมทุกส่วน โดยใช้บริการทุกอย่างจะราคาหนึ่ง ถ้าไม่ใช้บริการใดราคาก็จะลดลงตามสัดส่วน ทั้งนี้ราคาที่เป็น Package จะถูกกว่าราคาที่ต้องเสียในการเข้าชมแต่ละจุด

3.4.1.5 จัดทำแบบสอบถาม เมื่อได้ออกแบบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพในการหารายได้ การผลิตและบริการแล้วนั้น รูปแบบต่างๆ เหล่านี้จะนำมาจัดทำแบบสอบถามเพื่อถามความยินดีที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นหรือไม่ ถ้าได้มีการปรับปรุงลักษณะการให้บริการที่ดีขึ้น แล้วเพื่อ

อธิบายพฤติกรรมของประชากรต่อการใช้บริการ ในการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวและให้กรอกลงในแบบสอบถาม โดยมีข้อมูลที่ต้องการ 3 หมวดใหญ่ๆ คือ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของประชากร
2. ข้อมูลเกี่ยวกับบริการที่ได้รับและความต้องการบริการใหม่ที่ต้องการ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชากรในการความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อเข้า

ชมและใช้บริการ ถ้ามีการปรับปรุงรูปแบบให้บริการใหม่ตามที่สมมติให้ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อสมมติฐานว่าฤดูกาลไม่มีผลต่อการใช้บริการ

3.4.2 ข้อมูลทุติภูมิ (Secondary Data)

เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมเอกสารและรายงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยจะเป็นข้อมูลด้านสภาพพื้นที่ทั่วไป งบประมาณ งบการเงิน ผลการดำเนินงาน และแผนการดำเนินการของสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้นั้นมาศึกษาถึงการเพิ่มศักยภาพด้านการเงินของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่